

OJCOWIE ŻYWI
18

KARMIĘ WAS TYM, CZYM SAM ŻYJĘ

Ojcowie Kościoła
komentują niedzielne czytania biblijne
rok A

opracował
KS. MAREK STAROWIEYSKI

Wydanie drugie, gruntownie przerobione i powiększone

przedmowa
ks. kardynał Gabriel Maria Garrone

posłowie
ks. Waldemar Wojdecki

© Wydawnictwo WAM, 2013

Redakcja i korekta
Sylwia Łopatecka

Projekt okładki
Andrzej Sochacki

ISBN 978-83-7505-872-7

NIHIL OBSTAT. Przełożony Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego
ks. Wojciech Ziótek SJ, prowincjał, Kraków, dn. 13 grudnia 2013 r., l.dz. 174/2013.

WYDAWNICTWO WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 12 62 93 200 • faks 12 42 95 003
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl
www.wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY
tel. 12 62 93 254-256 • faks 12 62 93 496
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA
tel. 12 62 93 260, 12 62 93 446-447
faks 12 62 93 261
e.wydawnictwowam.pl

Drukarnia Wydawnictwa WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

WSTĘP

1.

Na samym początku chciałbym zaznaczyć, by uniknąć wszelkich nieporozumień, że tytuł *Karmię was tym, czym sam żyję* stanowi parafrazę zdania św. Augustyna: *Inde pasco, unde pascor*¹ wzięty z kazania na rocznicę jego święceń. Zdanie to zostało wybrane celowo, bo wskazuje na wartość, jaką zawierają w sobie pisma Ojców Kościoła. Nie są to dzieła pięknoduchów wydumane przy biurku dla wprowadzenia w zachwyty i zdumienie sobie współczesnych, jak to czynili często pisarze pogańscy końca okresu starożytności. Ojcowie Kościoła byli duszpasterzami, świadomymi odpowiedzialności za ludzi sobie powierzonych i – jak św. Jan Chryzostom – podejmowali z lękiem pracę duszpasterską. W swych pismach, szczególnie kazaniach i homiliach, przekazywali ludziom wyniki modlitewnej lektury Pisma Świętego, ich pokarmu duchowego. Jest to świadectwo wiary ludzi żywych, a choć pochodzi ono sprzed piętnastu czy osiemnastu wieków, pozostaje do dziś aktualne.

Patrząc na starożytność chrześcijańską, popełnia się często dwa błędy: jeden to bezkrytyczne zafascynowanie się nią i czerpanie z niej wszystkiego, jak popadnie, uważając to za Tradycję (tak, przez wielkie T!), drugi to odrzucenie jej w imię nowoczesności. Oba błędy są równie ahistorycznie niemądre. Kościół dwudziestego pierwszego wieku jest bogatszy o doświadczenia właśnie tych poprzedzających go dwudziestu wieków. Bezkrytyczny powrót do starożytności stanowiłby więc zubożenie Kościoła o te doświadczenia. Równie wielkie niebezpieczeństwo stanowiłoby dla Kościoła odcięcie się od strumienia tradycji, a szczególnie od górnego biegu tego strumienia, którym są właśnie Ojcowie Kościoła, mogący stanowić więc dla nas, ludzi XXI wieku doskonały punkt wyjścia i odniesienia. Groziłoby to utratą tożsamości. Ojcowie Kościoła

¹ Kazanie 329, 3, PL 38, 1481.

przynoszą nam więc dwa elementy: świadectwo wiary ludzi sprzed wieków i górny bieg strumienia łączącego nas z czasami Chrystusa; z niego do dziś czerpiemy.

Dochodzą jeszcze inne sprawy. Stoimy wobec pism ludzi związanych jak my ze swoimi czasami. Byli pośród nich geniusze, jak św. Jan Chryzostom czy św. Augustyn, natomiast Hermas nie był nim z całą pewnością. Byli świetni pisarze i tacy, którzy z trudem wodzili piórem. Jedni wiernie przekazywali tradycję, inni pobłądzili, i to nieraz poważnie. (Ale czy nie jest rzeczą łatwą pobłądzić, gdy teologia dopiero z trudem wykuwa swój język, gdy Kościół mocuje się ze słowem Pisma Świętego, by przełożyć je po raz pierwszy na język świata współczesnego, a także na ścisły język teologii?). Musieli rozwiązywać problemy, które my, bogaci w doświadczenia teologii, uważamy za proste i oczywiste; często jednak stajemy zdumieni wobec genialności rozwiązań najtrudniejszych problemów teologicznych. Byli jednak także ściśle związani ze swymi czasami, z językiem, z modą literacką, mentalnością współczesnych. Często zajmowali się problemami, które dla nas straciły swoją aktualność, wielokrotnie obok spraw duchowych musieli zajmować się sprawami czysto ziemskimi, jak na przykład obroną wiernych przed barbarzyńcami. Trudno się więc dziwić, że w ich pismach znajdują się fragmenty dotąd żywe, a obok nich i fragmenty martwe. Czy tak zresztą nie jest w każdej literaturze? (Często jednak fragmenty dla nas martwe, dla następnych pokoleń mogą okazać się właśnie tą żywą częścią). Martwe są te sprawy, które poruszają problemy typowe dla czasów ówczesnych, bez wydźwięku uniwersalistycznego, ciekawe wyłącznie dla historyków; martwe, gdy pisarza poniesie werwa polemiczna, gdy ulega ówczesnej drętwej mowie teologicznej i literackiej (czy takie mody teologiczne i literackie i dziś nie wdzierają się do teologii?) lub gdy polemizuje z systemami stowiącymi dla nas li tylko aberrację umysłową tamtych czasów. By się o tym przekonać, wystarczy przeczytać tasiemcowe katalogi herezji, denerwująco aroganckie polemiki św. Hieronima czy wykład nauki gnostyckiej św. Ireneusza.

Ale gdy mówimy o ortodoksji tych pisarzy nie wolno nam zapomnieć o fakcie, że często w pismach tych pisarzy określanych mianem „heretyków” znajdują się piękne dzieła lub też w ich dziełach heretyckich znajdują się piękne i bogate teologicznie fragmenty.

Stąd też cytujemy w niniejszym tomie Pelagiusza, twórcę potępionego przez Kościół pelagianizmu; do zbioru włączono nieśmiało teksty braci odłączonych: monofizytów: pisarza greckiego Sewera z Antiochii, syryjskiego Filoksena z Mabbug, ormiańskich Grzegorza z Nareku, Nersesa Sznorhalego i prawosławnego Grzegorza Palamasa. Czyż bowiem nie zawierają one skarbów nauki chrześcijańskiej? Dekret o ekumenizmie przypomina: „Jest bardzo wskazane, by katolicy dużo częściej sięgali po duchowe bogactwo Ojców Wschodnich” (nr 15). Wydawnictwo katolickie Cerf włączyło wielu pisarzy bizantyńskich i wschodnich odłączonych do serii *Sources Chretiennes*. I miało rację.

Jeśli chodzi o dobór pisarzy, pochodzą oni zazwyczaj z okresu patrystycznego (do VIII wieku) tak łacińscy, jak i greccy. Z rzadka dodajemy przekłady pisarzy orientalnych oraz pisarzy średniowiecznych, jak: św. Tomasza z Akwinu, św. Tomasza à Kempis czy św. Katarzyny Sieneńskiej. Przy fragmentach komentujących ciągle dany tekst biblijny, nie podajemy odnośników biblijnych, jako że miejsce z Biblii znajduje się w tytule czytania. W niektórych tekstach dokonano adiustacji stylistycznych i ujednolicono duże litery w zaimkach odnoszących się do Boga. Przy tekstach, gdzie nie ma nazwiska tłumacza, przekład pochodzi od autora tego tomu.

Ale są też i fragmenty żywe, mówiące o sprawie dla człowieka najważniejszej: o jego stosunku do Boga. Ojcowie Kościoła i ludzie im współcześni rozumieli lepiej od nas, że jest to sprawa najważniejsza w życiu ludzkim. To właśnie stanowi ich bogactwo. Żyli w czasach o napięciu religijnym niespotykanym w okresach późniejszych. Byli wykładnikami swoich czasów, ale także ubogacili je przez swoje osobiste przeżycie Boga. Żyli Pismem Świętym przemyślanym, przemodlonym i do głębi poznanym i ciągle na nowo odczytywanym. Z nim w rękę próbowali zrozumieć otaczający świat i znaleźć miejsce dla siebie i powierzonych im ludzi. Pismo Święte wrasta w ich pisma i one z niego wyrastają. Słuchają go pilnie, bo jest to Słowo Boże skierowane do nich. Słowo, które ciałem się stało i zamieszkało między nimi, przemawia do nich przez Abrahama, przez Mojżesza, przez Proroków, przez dzieje Narodu Wybranego: jedno i to samo Słowo od *Bereszit* w Księdze Rodzaju do ostatniego wiersza Apokalipsy. Studium Ojców przemienia się więc w studium Pisma Świętego. I kto wie, czy ubóstwo współczesnej

egzegezy biblijnej nie wynika właśnie z pominięcia ośmiu pierwszych wieków egzegezy Ojców, tej najbardziej wartościowej, a potem tej średniowiecznej?

Odnowiona liturgia dała nam potężny zastrzyk Pisma Świętego tak w czytaniach mszalnych, jak i w brewiarzu. Niewątpliwie naszym pierwszym zadaniem jest wczytanie się w tekst Pisma Świętego. Wszyscy jednak dobrze wiemy, że nie jest to wcale łatwe. Czy więc nie warto posłuchać, jak je odczytywali nasi bracia przed wiekami, bliżsi czasom Objawienia i bogatsi wiarą? Pamiętajmy jednak, że „nikt z nas nie posiada przepisu na dobre i właściwe przeżywanie Pisma Świętego ani nikt nie może nikomu takiej recepty przekazać. Każdy musi sam dla siebie zdobyć tę umiejętność, zwłaszcza że jest ona zawsze równoznaczna z szukaniem tego, co pragniemy znaleźć w księdze, która udziela nam odpowiedzi na dręczące nas pytania. Ponieważ w zależności od naszych niepokojów i trosk stawiamy Księdze Świętej różne pytania, każdy z nas powinien ją na swój własny sposób czytać, przeżywać i wsłuchiwać się w udzielane przez nią nauki”². Trudno nie podzielać mądrych słów Romana Brandstaettera, które powinny nas zachęcić do stawiania tej Księdze coraz to nowych pytań, „nie ma bowiem choroby duszy, na którą Słowo Boże nie dałoby odpowiedzi”³ – jak przypomina Filoksen z Mabbug. Wybór niniejszy nie ma bynajmniej na celu dania jakiejś idealnej recepty na odczytanie Ksiąg Świętych; celem jego jest przedstawienie różnych sposobów odczytywania Pisma w świetle wiary i pokazanie, jak wiele jest dróg, które prowadziły ludzi do usłyszenia Słowa Bożego. Poznawszy je, czytelnik sam może wyruszyć w drogę. A więc nie ma to być patrystyczna „Biblioteka Kaznodziej-ska”, ale wybór tekstów pomagający lepiej przeżyć liturgię niedzielną. Nie jest on skierowany wyłącznie do księży, ale do wszystkich, bo wszyscy mamy przeżywać liturgię niedzielną.

Oddajmy jeszcze raz głos Brandstaetterowi, a właściwie jego dziadkowi, który przekazywał wnukowi skarby mądrości egzegezy rabinów: „Symeon ben Jochaj zwykł mawiać, że każde słowo Pisma kryje tajemnice – mówił dziadek. – A ponieważ do tajemnicy wiedzy zazwyczaj wiele dróg, staraj się Biblię czytać na różne spo-

² R. Brandstaetter, *Kraś biblijny*, Warszawa 1977, 7.

³ *Homilia* I, 21, SCh 44, 1956, 40.

soby. Niekiedy czytaj «z mędrca szkiełkiem i okiem», badaj uważnie każde słowo tekstu, innym zaś razem popuść wodze wyobraźni i rozważaj z bystrością nieco mniej badawczą i wyostrzoną, ale za to z sercem bardziej otwartym, wypadki dziejące się na kartach Księgi. Za każdym razem odnajdziesz w tych fragmentach inne wartości. Jeśli przeczytasz ten i ów rozdział dwadzieścia razy, powinieneś przynajmniej dziesięć razy czytać go inaczej i za każdym razem odkrywać w nim inne obszary. Nigdy jednak nie bądź pewny, że dotarłeś do właściwego jego sensu, do sedna sprawy. Nie popadaj w popłoch, jeśli za każdym czytaniem inne wartości wydobędziesz z tego samego tekstu, nawet takie, które sobie wzajemnie przeczą. Biblia jest żywiołem bez dna i granic. Nikt z badaczy, egzegetów, teologów, uczonych nie dotarł do jej najgłębszych źródeł. Dlatego nie zrażaj się, jeżeli w Biblii czegoś nie rozumiesz. Mądrzejsi od ciebie również nie rozumieli wszystkiego. Ale bądź zawsze przygotowany na nieprzewidziane odkrycia i znaleziska, które podczas poprzednich lektur wymknęły się twojej uwadze. Ten sam rozdział czytać będziesz wielokrotnie i nie wpadniesz na ślad tego, czego szukasz, aż nagle, za którymś razem, nie tylko otrzymasz jasną odpowiedź na trapiące cię pytania, ale trafisz na dotychczas niezauważone przez siebie pokłady obrazów i myśli, i wtedy ujrzysz to, co było całkowicie zasłonięte przed tobą podczas wszystkich poprzednich lektur. Biblia jest podobna do Boga. Nie pozwala, by ją poznawano i zgłębiano do samego dna⁴.

Podobnie ostrzegął św. Efreem, byśmy nigdy nie łudzili się, że wyczerpiemy kiedyś treść Pisma Świętego⁵. Syryjski Doktor Kościoła z IV wieku i tarnowski rabin z XIX wieku spotykają się w swoich wnioskach: tyle że rabin mówi o Starym Testamencie, a Ojciec syryjski zarówno o Starym, jak i o Nowym Testamencie. Nie obawiamy się, że spojrzenie Ojców Kościoła może zatrzymać nasze własne spojrzenie: Pismo Święte jest tak bogate, że i dla nas wystarczy. Jeśli natomiast nie zgadzamy się z takim czy innym jego wyjaśnieniem, szukajmy własnych rozwiązań! Intencją autora wyboru było zachęcenie do takiego podjęcia własnej drogi czytania Pisma Świętego w Kościele.

⁴ R. Brandstaetter, dz. cyt., 59.

⁵ *Komentarz do „Diatessaronu” Tacjana 1, 18n, Sch 12, 1966, 52n.*

ADWENT¹

¹ Inne teksty na Adwent w IV tomie niniejszego zbioru, w przygotowaniu.

I NIEDZIELA ADWENTU

I CZYTANIE

(Iz 2, 1-5)

Wspólna droga do wyzwolenia duszy

Oto jest wspólna dla wszystkich droga do wyzwolenia duszy, czyli droga dana przez miłosierdzie Boże wszystkim narodom, tak iż do jakichkolwiek ludzi dotarła już lub dotrze wiadomość o niej, żadnemu z nich, zaiste, nie godziło się albo nie będzie się godziło pytać: Dlaczego teraz dopiero? Dlaczego tak późno? Jako że zamiar Tego, kto nam jej użycza, jest nieprzenikniony dla rozumu ludzkiego...

Oto jest, powtarzam, ta wspólna dla wszystkich droga do wyzwolenia, o której wierny Abraham otrzymał Bożą wyrocznię: „Błogosławione będą w potomstwie twoim wszystkie narody” (Rdz 22, 18). Był on wprawdzie Chaldejczykiem, lecz by takie obietnice mógł pojąć i aby od niego właśnie pochodził potomek „ogłoszony przez aniołów za sprawą Pośrednika” (Ga 3, 19), w którym by się znajdowała owa powszechna, to znaczy dana wszystkim narodom, droga do wyzwolenia duszy, otrzymał Abraham rozkaz opuszczenia swojego kraju, swej rodziny i domu swego ojca (por. Rdz 12, 1). Wyzwolony od przesądów chaldejskich, jako pierwszy przez posłuszeństwo okazał cześć jednemu prawdziwemu Bogu, ufnie wierząc w Jego obietnice.

Oto jest wspólna dla wszystkich droga, o której w świętym proctwie powiedziano: „Niech Bóg zmiłuje się nad nami i błogosławi nam; niech rozjaśni nad nami swoje oblicze, żebyśmy poznali na ziemi drogę Twoją i aby wśród wszystkich narodów znane było zbawienie Twoje” (Ps 66, 2n). Dlatego też znacznie później Zbawiciel, który przyjął ciało z nasienia Abrahamowego, mówi o sobie: „Jam jest droga, prawda i żywot” (J 14, 6).

Oto ta wspólna dla wszystkich droga, o której tak wcześniej powiedziano: „W dniach ostatecznych da się widzieć góra Pańska usta-

wiona na wierzchu gór. Wzniesie się ona ponad pagórki i podążą do niej wszystkie narody. Zbliżą się liczne ludy i rzekną: «Chodźmy, wstąpmy na górę Pańską i do domu Boga Jakubowego, a wskaże nam drogę swą i będziemy nią chodzili. Bo zakon wyjdzie z Syjonu, a słowo Pańskie z Jeruzalem»” (Iz 2, 2 n). Jest to więc droga nie jednego narodu, ale wszystkich narodów. A zakon i słowo Pańskie nie pozostały w Syjonie i Jeruzalem, lecz wyruszyły stamtąd, by się rozprzestrzenić na cały świat. Stąd też Pośrednik po zmartwychwstaniu swym powiedział: „Musiało się spełnić wszystko, co napisane jest w Prawie Mojżeszowym, w Prorokach i w Psalmach o Mnie». Wtedy otworzył im umysł, aby rozumieli Pisma, i rzekł, iż potrzeba było, aby Chrystus cierpiał i zmartwychwstał dnia trzeciego; i aby w Jego imieniu wszystkim narodom, poczynając od Jerozolimy, głoszona była pokuta i odpuszczenie grzechów” (Łk 24, 44–47).

Oto jest więc ta wspólna dla wszystkich droga do wyzwolenia duszy!²

AUGUSTYN, św. (354–430). Pisarz łaciński. Doktor Kościoła. Największy teolog starożytności chrześcijańskich. Pochodził z Afryki, otrzymał wykształcenie retoryczne. Po burzliwej młodości nawrócił się w Mediolanie pod wpływem św. Ambrożego – opis wydarzenia znajdziemy w autobiografii w *Wyznaniach* (por. I Niedz. Adwentu, do II Czyt.). Powrócił do Afryki, gdzie został biskupem w Hipponie i stał się przywódcą episkopatu afrykańskiego. Napisał bardzo wiele dzieł. Odegrał ważną rolę w formowaniu teologii Trójcy św., łaski, sakramentów, teologii historii, egzegezy. Jego mowy uderzają pięknem i prostotą. Wywarł i wywiera dotąd wielki wpływ na myśl europejską.

Pokój

Tak tedy pokój ciała jest uporządkowanym układem jego części: pokój duszy nierozumnej – uporządkowaną spokojnością jej pożądań; pokój duszy rozumnej – uporządkowaną zgodnością poznawania i działania; pokój między ciałem a duszą – uporządkowanym życiem i zdrowiem żyjącej istoty; pokój między śmiertelnym człowiekiem a Bogiem – uporządkowanym posłuchem w wierze, rządzonym przez prawo wieczne; pokój między ludźmi – upo-

² *O państwie Bożym* 10, 32, 2, tł. W. Kornatowski, 1, Warszawa 1977, 488n.

rządkowaną ich zgodą; pokój domu – uporządkowaną zgodą jego mieszkańców co do rozkazywania i posłuchu; pokój państwa niebieskiego – społecznością doskonale uporządkowaną i doskonale zgodną co do radowania się Bogiem tudzież wzajemnego radowania się sobą w Bogu; pokój wszech rzeczy – spokojnością porządku. Porządek zaś jest rozmieszczeniem równych i nierównych rzeczy z wyznaczeniem odpowiedniego dla każdej z nich miejsca³.

św. AUGUSTYN, ZOB. WYŻEJ.

Jak osiągnąć pokój wewnętrzny?

Wszyscy pragną pokoju, ale nie wszyscy troszczą się o to, od czego zależy prawdziwy pokój. Mój pokój jest dla pokornych i cichego serca. Twój pokój będzie w wielkiej cierpliwości. Jeśli mnie posłuchasz i pójdziesz za moimi słowami, zdobędziesz pokój bez granic.

A więc co mam czynić? W każdej sytuacji uważaj na to, co robisz i co mówisz, i skup się na tym szczególnie, aby Mnie się tylko podobać, oprócz Mnie zaś niczego więcej nie pragnij i nie szukaj. Nie sądź pochopnie cudzych słów i postępów, nie mieszaj się do tego, czego ci nie zlecono, a nie zaznasz wcale niepokoju albo go umniejszysz⁴.

TOMASZ À KEMPIS, św. [Thomas Hemerken]; (ok. 1380–1471). Niemiecko-niderlandzki autor dzieł ascetycznych, jak *Medytacje o życiu Jezusa*; przypisywane mu jest *O naśladowaniu Chrystusa*.

II CZYTANIE

(Rz 13, 11–14a)

Powstać ze snu!

„I świadomi [bądźcie obecnej] chwili, że godzina już dla nas nadeszła”. Nadeszła godzina, abyście dążyli do doskonalszych rzeczy. Nie powinniście zawsze być dziećmi i oseskami, jak mówi

³ Tamże, 2, 415.

⁴ Tomasz à Kempis, *O naśladowaniu Chrystusa* 3, 25, tł. A. Kamińska, Warszawa 1981, 181n.

w innym miejscu: „Gdyż ze względu na czas powinniście być nauczycielami” (Hbr 5, 12), i tak dalej. „Powstać ze snu!” Powstańmy razem ze snu ośpałości i niewiedzy, bo przyświeca już nauka Chrystusa. „Teraz bowiem bliższe jest nasze zbawienie, niż gdyśmy uwierzyli”. W miarę postępu w nauce bliższe jest nasze zbawienie, niż gdyśmy uwierzyli. „Noc minęła, zbliża się dzień”. Porównuje naukę do dnia, a niewiedzę do nocy, według słów Ozeasza: „Do nocy przyrównałem matkę twoją. I stał się lud mój, jak nieznający nauki” (Oz 4, 5n). „Odrzucmy więc uczynki ciemności, a przyobleczmy się w zbroję światła”. Wraz z niewiedzą odrzucmy i uczynki niewiedzy, a przyobleczmy się w zbroję światła, to znaczy w uczynki światłości. „Kto bowiem źle postępuje, nienawidzi światłości... Kto zaś zaczyni prawdę, zmierza ku światłości” (J 3, 20). Postępujemy godziwie, jak za dnia. Jak światło nie pozwala nikomu czynić tego, co popełniał dowolnie podczas nocy, tak i nauka zabrania nam gardzić przykazaniami prawa. Albo: wiedźmy, iż zawsze jesteśmy widziani przez Boga. „Nie w biesiadach i w opilstwie, nie w rozpucie i bezwstydzie”. Biesiada to wspólne gromadzenie się przy stole, my zaś mamy duchową ucztę, jak mówi apostoł: „Kiedy zbieracie się razem, niech każdy z was ma [dar śpiewania] psalmów” (1 Kor 14, 26), i tak dalej. Opilstwo zaś jest zgubne i daje sposobność do rozwiązłości, stąd też prowadzi, jak dowiedziono, do bezwstydu. Dlatego w innym miejscu mówi: „Nie upijajcie się winem, w czym jest rozwiązłość” (Ef 5, 18). „Nie w kłótni i w zazdrości”. Takie kłótnie i zazdrości są występne; dowodzi się tego tutaj oraz na wielu innych przykładach; jak mówi Jakub: „Jeżeli życie zgorzknienie” (Jk 3, 14), i tak dalej. „Ale przyobleczcie się w Pana Jezusa Chrystusa” (por. Ga 3, 27; Ef 4, 24). Niech widzą w was samego Chrystusa, a nie starego człowieka (Rz 6, 6). „Kto bowiem twierdzi, że trwa w Chrystusie, powinien również postępować tak, jak On postępował” (1 J 2, 6). W Nim są wszystkie cnoty, a nie ma żadnych wad. I nie troszczcie się zbyt o ciało, ulegając namiętnościom. Jak mówi Salomon: „Nie idź za twoimi namiętnościami” (Syr 18, 30), oraz „Jeżeli ulegniesz z namiętności twej duszy, wystawi cię na pośmiewisko dla twoich przyjaciół” (Syr 18, 31)⁵.

⁵ Pelagiusz, *Komentarz do Listu św. Pawła do Rzymian 13, 11–14*, tł. ks. A. Baron, ks. F. Czarnota, T. Górski, ŻMT 15, 1999, 285n.

PELAGIUSZ (IV/V w.). Mnich bretoński, autor uczonego i ważnego komentarza do listów św. Pawła. Jego poglądy pomniejszające rolę łaski (pelagianizm) zostały uznane za hereetyckie i potępione przez Kościół.

Życ w prawdzie

„Zwłaszcza zrozumieście chwilę obecną: teraz nadeszła dla was godzina powstania ze snu”. Stwierdza, że nadszedł czas, kiedy powinniśmy zdobyć zasługę. „Powstać ze snu” znaczy: postępować dobrze, niejako w dzień, czyli otwarcie. Rzeczy niegodziwych dokonuje się bowiem nocą, czyli w ukryciu. Zatem działając otwarcie, czyli w Bożej świadomości, pamiętając za jakim przykładem trzeba nam iść, powinniśmy się starać, żeby żyjąc uczciwie, osiągnąć obiecaną nagrodę, po otrząśnięciu się ze snu, czyli z niedbalstwa i niewiedzy.

„Teraz bowiem zbawienie jest bliżej nas, niż wtedy, gdyśmy uwierzyli”. Jest to rzecz oczywista, gdyż po obmyciu [w chrzcie], żyjąc dobrze i poświęcając się miłości, nie jesteśmy oddaleni od zasługi przyrzeczonego zmartwychwstania. Albowiem dobre życie chrześcijanina jest znakiem przyszłego zbawienia. Chrzest zatem każdego człowieka to akt łaski, a nie zasługa: późniejsze postępowanie w nowym życiu, zbliża go do życia wiecznego.

„Noc się posunęła, a przybliżył się dzień”. Noc oznacza dawnego człowieka, który przez chrzest został odnowiony. On to posunął się – niczym noc – a przybliżył się dzień, czyli słońce sprawiedliwości, w jej zaś blasku ukazała się nam prawda, żebyśmy wiedzieli, jak powinniśmy postępować. Poprzednio bowiem, trwając w nieznamości Chrystusa, byliśmy w ciemnościach. Kiedy zaś poznaliśmy [Go], zaświtała nam jasność: przeszliśmy bowiem od fałszu ku prawdzie...

„Żyjemy przyzwoicie, jak w jasny dzień”. I słusznie, bo skoro nie grzeszy się publicznie, postępujemy tak, jak się postępuje publicznie, a nic nie jest tak publiczne, jak prawda⁶.

AMBROZJASTER (IV w.); [dosł. „gorszy Ambroży”], tak nazwano autora ważnych komentarzy do listów św. Pawła, zachowanych pośród dzieł św. Ambrożego.

⁶ Ambrozjaster, *Komentarz do Listu św. Pawła do Rzymian* 13, 11n, tł. J. Sulowski, *ŻMT* 19, 2000, 170.

Nawrócenie św. Augustyna

„Już nie powstrzymywałem łez, które teraz popłynęły z moich oczu strumieniem – ofiara, jaką Ty łaskawie przyjmujesz. I nie takimi wprawdzie słowami, ale w takiej myśli przemawiałem do Ciebie: «O Panie, czym zwlekasz? Dokądże, Panie? Wciąż gniewać się będziesz? Zapomnij o dawnych nieprawościach naszych!» Czułem bowiem, że to one, te nieprawości, mnie wiążą, więc krzychałem w głębi niedoli: «Jak długo, jak długo jeszcze Ciągle juro i jutro? Dlaczego nie w tej chwili? Dlaczego nie teraz już kres tego, co we mnie wstrętne?».

Tak mówiłem, i w niezmiernej gorzkiej skrusicie serca płakałem. I nagle słyszę dziecięcy głos z sąsiedniego domu, nie wiem czy chłopca, czy dziewczyny, jak co chwila powtarza śpiewnie taki refren: «Weź to, czytaj! Weź to, czytaj!» (łac. *tolle, lege*). Ocknąłem się i w wielkim napięciu usiłowałem sobie przypomnieć, czy w jakimkolwiek rodzaju zabawy dzieci śpiewają taką piosenkę. Nie przychodziło mi do głowy, żebym to kiedyś przedtem słyszał. Zdusiwszy w sobie łkanie, podniosłem się z ziemi, znajdując tylko takie wytłumaczenie, że musi to być rozkaz Boży, abym otworzył książkę i czytał ten rozdział, na który najpierw natrafię. Dowiedziałem się bowiem, że Antoni poprzez lekcję ewangeliczną, którą przypadkiem usłyszał w Kościele, otrzymał tak wyraźne pouczenie, jakby bezpośrednio były do niego zwrócone słowa: «Idź, sprzedaj wszystko, co masz, a będziesz miał skarb w niebie; a pójdź za mną» (Mt 18, 21). I dzięki tej wyroczeni od razu zwrócił się ku Tobie.

Spiesznie więc wróciłem do tego miejsca, gdzie Alipiusz przez cały czas siedział. Pamiętam, że zostawiłem tam, odchodząc, tom pisma apostoła. Chwyciłem książkę, otworzyłem i czytałem w milczeniu słowa, na które najpierw padł mój wzrok: «...nie w ucztach i pijaństwie, nie w rozpuście i rozwiązłości, nie w zwadzie i zazdrości. Ale przyobleczcie się w Pana Jezusa Chrystusa, a nie ulegajcie staraniom o ciało i jego pożądliwości (13, 13)». Ani nie chciałem więcej czytać, ani nie było to potrzebne. Ledwie doczytałem tych słów, stało się tak, jakby do mego serca spłynęło strumieniem światło ufności, przed którym całą ciemność wątpienia natychmiast się rozproszyła⁷.

ŚW. AUGUSTYN, ZOB. WYŻEJ.

⁷ *Wyznania* 8, 12, tł. Z. Kubiak, Kraków 1994, 182n.

EWANGELIA

(Mt 24, 37–44)

Przyjdzie, kiedy się Go nie spodziewacie

Po przyjściu Antychrysta szalone uciechy spotęgują się w ludziach bezbożnych i wątpiących o własnym zbawieniu. Wtedy zapana obżarstwo, uczty i pijatyki. Dlatego też (Prorok) przytacza bardzo stosowny przykład w tej sprawie. Jak bowiem – powiada – podczas budowy arki nie wierzyli, ale ona stała pośród nich, głosząc ich przyszłą zgubę, a tamci patrzyli na nią, jakby nie miało nastąpić nic strasznego i żyli w uciechach, tak i teraz: przyjdzie wprawdzie Antychryst, a po nim dokonanie świata, a po dokonaniu kary i niewymowne męki, ale ci, upojeni niegodziwością, nie będą nawet czuli strachu przed tym, co ma nastąpić. Dlatego Paweł mówi: „jak bóle na brzemienną” (1 Tes 5, 3), tak również i ich zaskoczą owe straszliwe i nieodwracalne wypadki...

„A to rozumiecie: Gdyby gospodarz wiedział, o której porze nocy złodziej ma przyjść, na pewno by czuwał i nie pozwoliłby włamać się do swego domu. Dlatego i wy bądźcie gotowi, bo w chwili, której się nie domyślicie. Syn Człowieczy przyjdzie”. Dlatego mówi im, aby czuwali, aby zawsze byli w pogotowiu; dlatego, powiada, kiedy się nie spodziewacie, wtedy przyjdzie, chcąc, aby byli gotowi i zawsze cnotliwi. Co zaś mówi, znaczy mniej więcej to: gdyby wielu wiedziało, kiedy umrą, wtedy z pewnością ze względu na tę godzinę okazywaliby się gorliwymi. Aby więc nie dbali jedynie o ów dzień, nie objawia ani owego dnia wspólnego, ani dnia śmierci każdego, chcąc, aby zawsze go oczekiwali, aby zawsze byli gorliwymi. Dlatego też koniec życia każdego niewiadomym uczynił... Zdaje mi się, że tu także opieszających karcę, bo nie okazują względem swojej duszy nawet takiego starania, jakie mają wobec swego majątku ci, którzy się boją złodzieja. Oni bowiem, gdy się go spodziewają, czuwają i nie pozwalają, aby im co z domu zabrano; wy zaś, choć wiecie, że przyjdzie i to przyjdzie na pewno, nie czuwacie – powiada – i mimo wszystko nie jesteście gotowi; tak że zostaniecie stąd – zabrani bez przygotowania. Dlatego przyjdzie ten dzień na zgubę

śpiących. Jak bowiem tamten, gdyby wiedział, uniknąłby straty, tak i wy, gdy będziecie gotowi, unikniecie zguby⁸.

JAN CHRYZOSTOM [Złotousty], św. (ok. 350–407). Pisarz grecki. Doktor Kościoła. Był największym mówcą Wschodu chrześcijańskiego, stąd jego przydomek „Złotousty”. Otrzymał doskonale wykształcenie retoryczne u poganina Libaniosa. Następnie, po pobycie na pustyni, został kapłanem i kaznodzieją w Antiochii, gdzie zdobył sławę świętego mówcy. Wiele mów to komentarze do ksiąg ST i NT (listy Pawłowe). Tam powstał dialog *O kapłaństwie*. Dzięki sławie mówcy został powołany na arcybiskupa Konstantynopola, gdzie naraziwszy się dworowi cesarskiemu, został skazany na wygnanie. Przepędzany z miejsca na miejsce, chory, umarł z wycieńczenia ze słowami „Bogu za wszystko dzięki”.

Bądź gotowy na spotkanie Pana

„Bądź gotowy, Izraelu, na spotkanie Pana, bo przychodzi” (Am 4, 12). „I wy, bracia, bądźcie gotowi, bo nie znacie godziny, w której przyjdzie Syn Człowieczy” (Łk 12, 40). Nie ma nic pewniejszego nad to, że przyjdzie, lecz też nie ma nic mniej pewnego jak to, kiedy przyjdzie. A jednak w małym stopniu nawet nie zależy od nas znajomość czasu i chwili, które Ojciec złożył w Jego mocy; nawet aniołom stojącym przed Jego tronem nie dane jest znać dnia owego i owej godziny. Jest więc rzeczą najpewniejszą, że przyjdzie na nas dzień nasz ostatni, lecz jest również rzeczą najmniej pewną, kiedy, gdzie lub skąd on na nas przyjdzie. Jedno tylko wiemy, co już przed nami zostało powiedziane: Dla starców jest on już w drzwiach, podczas gdy dla młodzieńców dopiero się czai. Oby przynajmniej czuwali ci, którzy widzą śmierć już gotową do wejścia, a nawet już wchodzącą! A czy ona już częściowo nie weszła, skoro zajęła już niektóre obumarłe części ciała? A jednak w wielu na wpół umarłych widać ciągle, jak żyje pożądlivość świata: członki sztywnieją, ale płonie skąpstwo; życie ma się ku końcowi, a rośnie ambicja. Nam zaś, którym – być może – wiek lub zdrowie wydają się obiecywać nieco dłuższe życie, śmierć – o ile tylko jesteśmy rozsądni – powinna być na widoku tym więcej, im mniej pojawia się na widnokręgu, aby, zaiste, dzień ów nie pojawił się jak złodziej w nocy

⁸ Komentarz do Ewangelii św. Mateusza 77, 2n, tł. J. Krystyniacki, Lwów 1896, 3, 198–200.

(1 Tes 5, 2) i nie pochwycił nas nieprzygotowanych i nie troszczących się; siedzi bowiem w zasadzce i tym bardziej trzeba się jej lękać, że nie można ani jej ujrzeć, ani się przed nią zabezpieczyć. Jedna jest tylko rzecz bezpieczna: nigdy nie czuć się bezpiecznym, ponieważ bojaźń, która sprawia, że czuwamy, czyni również i to, że się jest przygotowanym wtedy, gdy bezpieczeństwo następuje po bojaźni, a nie bojaźń po bezpieczeństwie...

Jak piękną jest rzeczą, bracia, jak błogosławioną być nie tylko bezpiecznym wobec śmierci, lecz i odnosić nad nią chwalebny triumf dzięki mocy sumienia... i radośnie otworzyć sędziemu, gdy przyjdzie i zapuka do drzwi (Łk 12, 36). Niestety, ujrzysz wtedy drżących ludzi podobnych nam, i będą prosili o zwłokę, ale jej nie otrzymają; będą prosili płaczem pokuty o olej dla swych sumień, ale czasu zabraknie (Mt 25, 8–10); będą chcieli odsunąć od siebie owo straszne oblicze, ale nie poradzą; wobec twarzy grzmiącej gniewem będą się starali ukryć w cieple, ale zostaną zmuszeni do wyjścia stamtąd. „Wyjdzie, wyjdzie duch jego i powróci grzesznik do swej ziemi, skąd też został wzięty. W owym dniu zaginą wszystkie ich myśli” (Wulg, Ps 145, 4).

Wiem dobrze, że do losu ludzkiego należy lęk w punkcie zwrotnym, jakim jest wyjście z ciała, bo nawet i doskonali nie chcą być obnażeni, ale pragną zostać przyodziani (2 Kor 5, 4); a ci, którzy nie poczuwają się do żadnej winy, ponieważ przez to samo nie są usprawiedliwieni (1 Kor 4, 4), muszą lękać się sądu, którego nie znają. Lecz czy to odczuciem losu, czy brakiem świętości, czy lękiem śmierci byłaby wzburzona ma dusza (Ps 41, 7) – mówi sprawiedliwy – Panie, pamiętaj na miłosierdzie i ześlij Twoje miłosierdzie oraz prawdę Twoją, wyrwij duszę moją spośród lwiat, abym ja, który wpierw się lękałem, usnął teraz w pokoju i znalazł odpoczynek (Ps 4, 9)...

Dlatego bądź gotowy, prawdziwy Izraelu, wyjść naprzeciw Panu, abys nie tylko gdy przyjdzie i zapuka, otworzył Mu (Łk 12, 36), ale gdy jeszcze znajduje się daleko, chętnie i z radością wyszedł Mu na spotkanie. A mając pełną ufność w dniu sądu, proś całym sercem, aby przyszło Jego królestwo. I jeśli chcesz, by cię znalezione gotowym, przygotuj sobie sprawiedliwość jeszcze przed sądem (Syr 18, 19) wedle rady mędrca i bądź gotów, by czynić to, co dobre (Tt 3, 1), bądź gotów także znieść wszelkie zło...

Ty natomiast, Panie, wyjdź na spotkanie (Ps 59[58], 5n) mnie zdążającemu ku Tobie, bo ja nie mogę osiągnąć Twej wysokości, jeśli Ty wpierw zstąpiwszy, nie podasz ręki dziełu Twojej prawicy (Hi 14, 15). Wyjdź na moje spotkanie i patrz, czy jest we mnie droga niegodziwości (Ps 59[58], 6; 139[138], 3); a jeśli znajdziesz we mnie jakąkolwiek drogę niegodziwości, której ja nie znam, usuń ją ode mnie, zmiłuj się nade mną dzięki Twojemu Prawu (Ps 139[138], 24), to jest Chrystusa: On jest bowiem drogą, którą się podąża, wiecznością, do której się dochodzi; drogą nieskalaną, radosnym zamieszkaniami⁹.

GUERRIC z IGNY, bł. (ok. 1070–1157). Pisarz łaciński. Uczeń św. Bernarda z Clairvaux; był opatem klasztoru cysterskiego w Igny pod Paryżem.

⁹ *Mowa Trzecia na Adwent* In, SCh 166, 1970, 118–126.

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA <i>Gabriel Marie Card. Garrone</i>	5
WSTĘP	7

POLSKIE PRZEKŁADY PATRYSTYCZNYCH KOMENTARZY BIBLIJNYCH	19
I. Wprowadzenie, cały Stary i Nowy Testament	19
II. Stary Testament	19
III. Nowy Testament	21
IV. Zbiory homilii i innych dzieł zawierających komentarze do czytań biblijnych	24
SKRÓTY	26

ADWENT

I NIEDZIELA ADWENTU	29
I CZYTANIE (Iz 2, 1–5)	29
Wspólna droga do wyzwolenia duszy	29
Pokój	30
Jak osiągnąć pokój wewnętrzny?	31
II CZYTANIE (Rz 13, 11–14a)	31
Powstać ze snu!	31
Żyć w prawdzie	33
Nawrócenie św. Augustyna	34
EWANGELIA (Mt 24, 37–44)	35
<i>Przyjdzie, kiedy się Go nie spodziewacie</i>	35
<i>Bądź gotowy na spotkanie Pana.</i>	36
II NIEDZIELA ADWENTU	39
I CZYTANIE (Iz 11, 1–10)	39
Różdżka Jessego	39
II CZYTANIE (Rz 15, 4–9)	41
Raj Ksiąg Świętych	41
Bóg cierpliwości i pociechy	42
EWANGELIA (Mt 3, 1–12)	43
Upomnienia Jana	43
Modlitwa i dobre uczynki	46
W Kościele jest i pszenica, i plewy	46
III NIEDZIELA ADWENTU	48
I CZYTANIE (Iz 35, 1–6, 10)	48

Zapowiedziany przez proroków	48
Kiedy ustąpi smutek i wzdychanie.....	49
II CZYTANIE (Jk 5, 7–10)	49
Gotowi na przybycie Króla	49
Z nadzieją oczekujemy Zbawiciela.	51
EWANGELIA (Mt 11, 2–11).....	52
Świadectwo Jezusa o Janie.	52
Charakterystyka Jana	53
IV NIEDZIELA ADWENTU.....	56
I CZYTANIE (Iz 7, 10–14)	56
Emmanuel, Mesjasz, Chrystus	56
Nowy Adam i nowa Ewa.....	57
II CZYTANIE (Rz 1, 1–7).....	58
Pokój Chrystusa.	58
Ewangelia o Jezusie Chrystusie	59
Pozdrowienie Pawłowe	61
EWANGELIA (Mt 1, 19–24).....	61
Maryja, nowa Ewa.	61
Słowo stało się ciałem.	62

OKRES BOŻEGO NARODZENIA

NIEDZIELA W OKTAWIE BOŻEGO NARODZENIA – ŚWIĘTEJ RODZINY	67
I CZYTANIE (Syr 3, 3–7.14–17)	67
Obowiązek pomocy rodzicom	67
II CZYTANIE (Kol 3, 12–21).....	69
Zalecenia dla rodzin.	69
EWANGELIA (Mt 2, 13–15.19–23)	71
Tajemnice wydarzeń Bożego Narodzenia.....	71
<i>Syn Człowieczy nie ma gdzie skłonić głowy</i>	72
Obroń mnie od szatana i grzechu!	74
II NIEDZIELA PO BOŻYM NARODZENIU	75
I CZYTANIE (Syr 24, 1–2.8–12)	75
Mądrość – Syn Boży	75
II CZYTANIE (Ef 1, 3–6.15–18).....	77
Przeznaczeni na przybranych synów Bożych	77
Wróć do twego serca!	78
EWANGELIA (J 1, 1–18).....	79
Poznajemy Boga po Jego wszechmocy	79
Uznaj swą godność, chrześcijanie!	80
Chrystus światłem	82

ŚWIĘTO CHRZTU PAŃSKIEGO – I NIEDZIELA PO OBJAWIENIU PAŃSKIM	83
I CZYTANIE (Iz 42, 1–4.6–7).....	83
Oto mój sługa.....	83
Dlaczego Bóg się narodził wśród ludzi?	84
II CZYTANIE (Dz 10, 34–38).....	86
Namaszczeni Duchem Świętym.....	86
Pan wszystkich	88
EWANGELIA (Mt 3, 13–17).....	88
Nauka chrztu Chrystusa	88
Wielka tajemnica zawarta w niebiańskim chrzcie	90
Chrzest Chrystusa.....	92

WIELKI POST

I NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU	95
I CZYTANIE (Rdz 2, 7–9; 3, 1–7)	95
Grzech pierworodny i jego skutki	95
Drzewo poznania dobra i zła	96
Jak kolce róży	96
II CZYTANIE (Rz 5, 12–19).....	97
Grzech i usprawiedliwienie.....	97
Grzeszyć i być grzesznikiem	99
EWANGELIA (Mt 4, 1–11).....	100
Pokusy Odkupiciela	100
Znaczenie pokusy	103
Potrójne zwycięstwo.....	104
II NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU	105
I CZYTANIE (Rdz 12, 1–4)	105
Chrześcijanie Starego Testamentu	105
II CZYTANIE (2 Tm 1, 8–10).....	107
Nie wstydz się świadectwa Pana naszego.....	107
Zalecenia św. Pawła	109
EWANGELIA (Mt 17, 1–9).....	110
Tajemnica Przemienienia	110
Dzisiaj Chrystus się przemienił.....	113
Przemienienie i paruzja	114
III NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU	115
I CZYTANIE (Wj 17, 3–7)	115
Słowo Boże przenośnie ukazywało to, co ma nastąpić.....	115
<i>Pili ze skały; tą skałą był Chrystus</i>	116
Droga przez pustynię.....	116

II CZYTANIE (Rz 5, 1–2, 5–8)	117
Bóg nas chce widzieć pięknymi	117
Wielkość darów Ducha Świętego	118
Umrzeć za bezbożnych	118
EWANGELIA (J 4, 5–42)	119
Rozmowa z Samarytanką	119
Jezus mocny i słaby	121
Kończymy do rajy Ksiąg Świętych	122
Radość i zbawienie	123
Źródło Życia	124
IV NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU	125
I CZYTANIE (1 Sm 16, 1.6–7.10–13)	125
Dawid namaszczony, król Izraela	125
Namaszczenie Dawida	126
II CZYTANIE (Ef 5, 8–14)	127
<i>Postępujcie jak dzieci światłości.</i>	127
Wobec złych...	128
Święty Augustyn walczy z Bożym wezwaniem	129
EWANGELIA (J 9, 1–41)	130
Uzdrowienie niewidomego od urodzenia	130
W połowie Wielkiego Postu	132
Obyśmy mogli stać się zwiastunami Twojej chwały	134
V NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU	135
I CZYTANIE (Ez 37, 12–14)	135
<i>Oto otworzę groby i wyprowadzę was z grobów waszych.</i>	135
Miłość, która otwiera groby	136
II CZYTANIE (Rz 8, 8–11)	137
Życie według ciała, życie według ducha	137
Chrystus umarł za nas, gdyśmy jeszcze byli grzesznikami	138
EWANGELIA (J 11, 1–45)	139
Wskrzeszenie Łazarza	139
Tajemnica wskrzeszenia Łazarza	143
Łazarz i ja	143
NIEDZIELA PALMOWA	144
I CZYTANIE (Iz 50, 4–7)	144
<i>Pan przyszedł szukać zagubionej owcy...</i>	144
Jezus, nowy Samson	145
II CZYTANIE (Flp 2, 6–11)	146
Syn Boga, syn człowieczy	146
<i>Na całą ziemię rozszedł się głos Jego nauki, a słowa Jego po krańce świata.</i>	147

EWANGELIA (Mt 21, 1–11; 26, 14–27.66)	148
Zrozumieć Niedzielę Palmową.	148
Ty sam przyjąłeś wszystkie te cierpienia.	150
Dzieci wołały: <i>Hosanna</i>	152

OKRES WIELKANOCNY

WIELKANOC	155
I CZYTANIE (Dz 10, 34.37–43).	155
Namaszczony Duchem Świętym.....	155
Jezus po zmartwychwstaniu	156
II CZYTANIE (Kol 3, 1–4 lub 1 Kor 5, 6–8).	157
Zmartwychwstali wraz z Chrystusem (Kol 3, 1–4)	157
<i>Mała ilość kwasu zakwasza całe ciasto</i> (Kol 3, 1–4)	158
Nowy i stary kwas (1 Kor 5, 6–8)	158
Prawdziwe świętowanie (1 Kor 5, 6–8)	159
EWANGELIA (J 20, 1–9)	160
Mistyczne i historyczne znaczenie Paschy	160
Bądźmy uczestnikami Paschy	162
Pascha i dzień sądu.	164
II NIEDZIELA WIELKANOCNA	165
I CZYTANIE (Dz 2, 42–47)	165
<i>Jeden duch i jedno serce ożywiaty wszystkich wierzących</i>	165
Niebezpieczeństwo własności prywatnej	166
Znak miłości braterskiej.	167
II CZYTANIE (1 Pt 1, 3–9).	168
Bóg obrońcą, wodzem, przewodnikiem i wybawcą	168
EWANGELIA (J 20, 19–31)	169
Władza rozwiązywania	169
Jeden Kościół.	170
Ja was posyłam	172
Niewierny Tomasz	172
III NIEDZIELA WIELKANOCNA	174
I CZYTANIE (Dz 2, 14.22–28).	174
Nadzieja w Jezusie zmartwychwstałym	174
Chryologiczne wyjaśnienie Psalmu piętnastego.	175
II CZYTANIE (1 Pt 1, 17–21).	176
Odkupieni krwią Chrystusa	176
Życie nieskalane – odprawa obłudnikom	177
EWANGELIA (Łk 24, 13–35).	177
Miujemy gościnność	177

Poznali Go przy łamaniu chleba	179
W drodze do Emaus	181
IV NIEDZIELA WIELKANOCNA	182
I CZYTANIE (Dz 2, 14.36–41)	182
Pierwsze żniwa Kościoła	182
Zbawienne łzy żalu	183
II CZYTANIE (1 Pt 2, 20–25)	184
Pasterz i Stróż dusz naszych	184
Przedtem ukryty w pokorze, przyjdzie jawnie, w mocy	185
EWANGELIA (J 10, 1–10)	186
Pasterz i najemnik	186
Ludzkość potrzebuje Jezusa	189
Chrystus brama	190
V NIEDZIELA WIELKANOCNA	191
I CZYTANIE (Dz 6, 1–7)	191
Powołanie siedmiu diakonów	191
Diakoni	191
Oddać się posłudze słowa	192
II CZYTANIE (1 Pt 2, 4–9)	193
<i>Plemię wybrane, królewskie kapłaństwo, naród święty</i>	193
Prawdziwe kapłaństwo	194
EWANGELIA (J 14, 1–12)	195
Droga do Boga	195
<i>W domu Ojca mego mieszkań jest wiele</i>	197
Królestwo Chrystusa, królestwo Ojca	198
<i>Kto Mnie widzi, widzi i Ojca</i>	198
Natura ludzka i Boska Chrystusa	199
VI NIEDZIELA WIELKANOCNA	200
I CZYTANIE (Dz 8, 5–8.14–17)	200
Misja w Samarii	200
Chrzest i włożenie rąk	201
II CZYTANIE (1 Pt 3, 15–18)	202
Wskazania dla przyjaciela-kapłana	202
Syn Boży – Syn Człowieczy	202
Bóg ulitował się nad ludźmi	203
EWANGELIA (J 14, 15–21)	204
Poznanie przez Ducha	204
Duch przychodzi niewidzialnie	205
Duch, który przemienia człowieka	206
Świątynie Ducha Świętego	207

VII NIEDZIELA – WNIEBOWSTĄPIENIE PAŃSKIE	208
I CZYTANIE (Dz 1, 1–11)	208
Pożegnanie z apostołami	208
II CZYTANIE (Ef 1, 17–23)	211
<i>On jest odblaskiem chwały. On będzie wszystkim we wszystkich</i>	211
Zapatrzeni w wyżyny, na których zasiadł Chrystus	214
EWANGELIA (Mt 28, 16–20)	215
Rozesłanie apostołów	215
Idźcie i nauczajcie wszystkie narody	216
Znak nadziei	217
Nakaz chrzcielny	218
<i>Praeparatio evangelica</i>	219
ZESŁANIE DUCHA ŚWIĘTEGO	220
I CZYTANIE (Dz 2, 1–11)	220
Sens święta Zesłania Ducha Świętego	220
Cud zstąpienia Ducha Świętego	221
II CZYTANIE (1 Kor 12, 3–7)	223
Charyzmaty, posługiwania i działania Ducha Świętego	223
Duch Święty w męczennikach	224
Plony i zasługi dobrych uczynków stają się wspólną własnością wiernych	225
EWANGELIA (J 20, 19–23)	225
Wielkość Ducha Świętego	225
Duch Panem	227
Różnorodne dary Ducha Świętego	228
Duch sprawi, że staniemy się na obraz i podobieństwo Boga	229
Człowiek – instrumentem Bożym	230

CZAS W CIĄGU ROKU

NIEDZIELA TRÓJCY PRZENAJŚWIĘTSZEJ	233
I CZYTANIE (Wj 34, 4–6; 8–9)	233
Mojżesz na Synaju	233
Modlitwa do Boga	234
II CZYTANIE (2 Kor 13, 11–13)	235
Zachęty św. Pawła	235
Jedna światłość, jeden początek... ..	236
EWANGELIA (J 3, 16–18)	237
Trudność wyrażenia Trójcy	237
Bóg kocha nas miłością największą	238
Przesłanie męczennika	240

II NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	241
I CZYTANIE (Iz 49, 3.5n)	241
Dobra nowina najpierw głoszona Żydom.	241
Pan, Bóg i Sługa	242
II CZYTANIE (1 Kor 1, 1-3)	242
Pozdrowienia – wezwanie do jedności	242
Trudny dar pokoju	244
EWANGELIA (J 1, 29-34)	245
Duch Święty zstąpi	245
Baranek Boży	246
Baranek Boży, który gładzi grzechy świata	247
Tajemnica Jana dzisiaj	248
Poprzedza nas moc, jakoby Jana.	248
Na ludzi spływa kropla Bożej łaski	248
III NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	250
I CZYTANIE (Iz 8, 23-9, 3)	250
Światło na oświecenie pogan	250
<i>Mieszkańcom cieniejszej krainy śmierci zabłyśło światło.</i>	251
II CZYTANIE (1 Kor 1, 10-13.17)	252
Wezwanie do zgody i pokoju	252
Odrzuć złość	253
EWANGELIA (Mt 4, 12-23)	255
<i>Lud siedzący w ciemności ujrzał wielkie światło.</i>	255
Początki działania Jezusa	256
Zaprosiłeś mnie do życia doskonałego	259
IV NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	260
I CZYTANIE (Sof 2, 3; 3, 12-13)	260
Źródło łagodności	260
<i>Szukajcie Pana...</i>	260
Kościół ludem łagodnym i pokornym	261
II CZYTANIE (1 Kor 1, 26-31)	262
<i>Bóg wybrał to, co głupie w oczach świata</i>	262
Wysłał prostych i nieuczonych	263
EWANGELIA (Mt 5, 1-12)	264
<i>Błogosławieni...</i>	264
Przeżycie Kazania na Górze	267
V NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	270
I CZYTANIE (Iz 58, 7-10)	270
Co dajesz bliźniemu, dajesz Bogu a w końcu sobie samemu.	270
Zaufać Bogu	271
<i>Złóż nadzieję w dobroci Boga</i>	271

Prawdziwa miłość do dzieci	272
II CZYTANIE (1 Kor 2, 1–5)	273
Głoszenie Słowa Bożego z mocą	273
EWANGELIA (Mt 5, 13–16)	274
Sól ziemi, światłość świata	274
Dążenie do władzy	277
Zróbmy z ziemi niebo.	278
VI NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	281
I CZYTANIE (Syr 15, 16–21)	281
Dwie drogi	281
II CZYTANIE (1 Kor 2, 6–10)	283
<i>Głosimy mądrość...</i>	283
<i>Duch bada wszystko, nawet głębokości Boże.</i>	284
Wielkość obiecanych darów	285
EWANGELIA (Mt 5, 17–37 lub 5, 20–22.27n.33.37)	285
Gniew	285
Wola źródłem czynu.	287
Strofować na chwałę Bożą	287
Sens pocałunku pokoju	289
Spojrzenie i cudzołóstwo	289
VII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	291
I CZYTANIE (Kpł 19, 1n.17n)	291
Święty	291
W drodze do świętości	292
II CZYTANIE (1 Kor 3, 16–23)	293
Wielkość chrześcijan.	293
Godność duszy ludzkiej.	295
Godność chrześcijanina	295
EWANGELIA (Mt 5, 38–48)	296
Miłość bliźniego	296
Kto nienawidzi, jest mordercą	298
VIII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	301
I CZYTANIE (Iz 49, 14n)	301
Pan nie opuścił swojego ludu	301
Ponad miłość matki...	301
Tajemnica Bożej miłości	302
II CZYTANIE (1 Kor 4, 1–5)	303
Bóg jest sędzią i należy zostawić Mu osąd	303
Nie sądzcie	304
EWANGELIA (Mt 6, 24–34)	305
Jesteśmy panami nad cudzą własnością	305

Znaki Opatrzności	307
Piękno lilii	308
Troska Boga o człowieka	309
IX NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	311
I CZYTANIE (Pwt 11, 18.26–28)	311
Od prawa sprawiedliwości do prawa miłości	311
II CZYTANIE (Rz 3, 21–25.28)	314
Usprowadzeni przez wiarę	314
<i>Wiara bez uczynków martwa jest</i>	315
EWANGELIA (Mt 7, 21–27)	316
Wiara i uczynki	316
Piękną jest rzeczą słuchać, jeszcze lepiej wypełniać	317
Bóg zna tych, którzy czynią Jego wolę	319
Słuchacz słowa	320
X NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	321
I CZYTANIE (Oz 6, 2–6)	321
Wyrzuty Boga względem ludu niewiernego	321
II CZYTANIE (Rz 4, 18–25)	322
Abraham wbrew nadziei uwierzył nadziei	322
EWANGELIA (Mt 9, 9–13)	324
Lekarz chorób duszy	324
Jezus zasiadł do stołu z grzesznikami	326
Nawróćcie się!	328
Nowe lekarstwo	328
XI NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	330
I CZYTANIE (Wj 19, 1–6)	330
Dwie komnaty	330
Królewskie kapłaństwo	332
II CZYTANIE (Rz 5, 6–11)	332
Odkupieni krwią Chrystusa	332
Umrzeć za Dobrego	334
EWANGELIA (Mt 9, 36 – 10, 8)	335
Jezus posyła swoich uczniów	335
Szukać tego, co ma prawdziwą wartość	338
Żniwo i robotnicy	339
XII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	341
I CZYTANIE (Jr 20, 10–13)	341
<i>Któż zdola wypowiedzieć kręactwa złośliwego umysłu!</i>	341
Pan jest ze mną jako bojownik potężny	342
II CZYTANIE (Rz 5, 12–15)	343

Adam – figurą Chrystusa	343
Kara Adamowa	345
EWANGELIA (Mt 10, 26–33).	345
Bóg da siłę i moc swojemu ludowi.	345
Śmierć, która uwalnia od śmierci	347
Gorliwość apostołów	348
Troska i miłość Boga względem nas	349
Opatrzność czuwa nad nami.	349
Dusza jest obrazem Boga	350
XIII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	351
I CZYTANIE (2 Krl 4, 8–11, 14–16)	351
Gościnność Sunamitki nagrodzona	351
II CZYTANIE (Rz 6, 3–4.8–11)	352
Przez chrzest zanurzeni w śmierci Chrystusa	352
Cokolwiek dokonało się przez krzyż Chrystusa jest obrazem chrześcijańskiego życia	354
Zbawcza moc Męki i Krzyża.	355
EWANGELIA (Mt 10, 37–42).	355
Miłość Boga i rodziców	355
Cudowna zamiana	357
Złóż Bogu ofiarę z samego siebie	359
Nie przedkładać nad Niego niczego	360
XIV NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	361
I CZYTANIE (Za 9, 9–10)	361
Córka Syjonu i Córka Jerozolimy	361
II CZYTANIE (Rz 8, 9.11–13)	364
Duch Chrystusa.	364
Owoce Ducha.	365
EWANGELIA (Mt 11, 25–30).	366
Potrzebuję waszego zbawienia	366
Doskonałe chrześcijańskie życie	368
Pokora i pycha.	369
Jezus pokorny i łagodny	369
Uczniowie łagodnego i pokornego Mistrza	370
XV NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	372
I CZYTANIE (Iz 55, 10n)	372
Potężne Słowo Boże	372
Opatrzność Boża w stworzeniu	373
II CZYTANIE (Rz 8, 18–23).	374
<i>Stworzenie z upragnieniem oczekuje objawienia się synów Bożych</i>	<i>374</i>
Do męczenników zesłanych do kopalń	376

EWANGELIA (Mt 13, 1–23).....	377
Jezus siewca.....	377
Dlaczego większość nasienia zginęła?.....	379
Wyglądamy Tego, którego wierzący nie widzą.....	380
Stwardniałem jak skała.....	382
XVI NIEDZIELA W CIĄGU ROKU.....	383
I CZYTANIE (Mdr 12, 13.16.19).....	383
Bóg.....	383
Potop niepojętego majestatu.....	384
<i>O głębokości bogactw, mądrości i umiejętności Boga!</i>	385
II CZYTANIE (Rz 8, 26n).....	385
Zaufajmy Duchowi Świętemu.....	385
Gdy nie wiemy, o co się modlić.....	386
<i>Gdy nie umiemy się modlić.....</i>	387
EWANGELIA (Mt 13, 24–43).....	389
Przypowieść o kłokolu.....	389
Boskie żniwo.....	390
Przypowieść o ziarnie gorczycy.....	391
Przypowieść o zaczynie.....	393
XVII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU.....	395
I CZYTANIE (1 Krl 3, 5.7–12).....	395
Mądrość Salomona.....	395
Prawda, dzięki której widzimy i posiadamy najwyższe dobro.....	396
II CZYTANIE (Rz 8, 28–30).....	397
Bóg przeznaczył nas, abyśmy byli podobni do Jego Syna.....	397
<i>Dobra całości chce Bóg.....</i>	399
EWANGELIA (Mt 13, 44–52).....	400
Słowo Boże należy przenosić nad wszystko.....	400
Źli pomieszani z dobrymi w sieci ewangelicznej.....	402
Miłość jest perłą.....	402
Kościół.....	403
Piękno perły.....	403
Skarb, perła i sąd.....	405
XVIII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU.....	407
I CZYTANIE (Iz 55, 1–3).....	407
Zachęta do prawdziwej mądrości.....	407
II CZYTANIE (Rz 8, 35.37–39).....	409
<i>Któż nas może odłączyć od miłości Chrystusowej?</i>	409
Miłość i bojaźń.....	410
EWANGELIA (Mt 14, 13–21).....	412
Cudowne rozmnożenie chleba.....	412

Tylko Jezus może nakarmić.	413
Najpierw lekarstwo, potem stół Pański.	414
Krzyż zbawił całą ludzkość.	415
Zlitował się nad nimi	416
Spragniony Twego Boskiego chleba anielskiego.	416
XIX NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	417
I CZYTANIE (1 Krl 19, 9.11–13)	417
Eliasz na Horebie	417
II CZYTANIE (Rz 9, 1–5).	419
Wartość Narodu Wybranego.	419
Rozterki św. Pawła	421
EWANGELIA (Mt 14, 22–33).	422
Próba wiary	422
Z Jezusem w łodzi.	425
XX NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	427
I CZYTANIE (Iz 56, 1.6n)	427
Sprawiedliwość, która prowadzi na Górę Świętą.	427
II CZYTANIE (Rz 11, 13–15.29–32)	428
Żydzi i poganie w planie Bożym	428
Zbawienne współzawodnictwo	430
EWANGELIA (Mt 15, 21–28).	431
Wiara, pokora i cierpliwość niewiasty	431
Nie oglądajmy się na innych.	432
Pozbądź się chwiejności.	433
Prośmy w imię Zbawiciela	434
XXI NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	436
I CZYTANIE (Iz 22, 19–23)	436
Prawdziwy Helkiasz.	436
Klucz Dawida otwiera Księgi Święte.	437
CZYTANIE II (Rz 11, 33–36).	438
<i>O głębości bogactw, mądrości i wiedzy Boga!</i>	438
Wspaniałość Bożej mądrości	439
Wobec różnych kolei życia	440
EWANGELIA (Mt 16, 13–20).	441
Błogosławiony Szymon	441
Opoka – niewzruszony fundament Kościoła	443
Tradycja apostołska	444
<i>Dla wyrażenia jedności jedną stolicę ustanowił</i>	445
XXII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	447
I CZYTANIE (Jr 20, 7–9)	447

<i>Zwiodłeś mnie, Panie, i zostałem zwiedziony</i>	447
II CZYTANIE (Rz 12, 1–2)	449
Ofiara żywa, która służy do przemienienia umysłu	449
W czasie prześladowania: gdy kapłani nie mogą sprawować ofiary ..	451
Ciało ofiarą żywą	451
EWANGELIA (Mt 16, 21–27)	452
Jeśli kto chce pójść za Mną...	452
Nie można służyć Bogu i mamonie	453
Właściwy wybór	454
Chrystus zaprasza cały świat	454
<i>Nie masz nic droższego nad duszę.</i>	455
Krzyż wszędzie na ciebie czeka	455
XXIII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	458
I CZYTANIE (Ez 33, 7–9)	458
Odpowiedzialność proroka	458
Biskupi – stróże	459
Gdy wrócimy z pustymi rękoma...	460
II CZYTANIE (Rz 13, 8–10)	460
Najważniejsza jest miłość	460
Miłość – macierz wszelkiego dobra	461
Miłość jest pełnią Prawa – czyli doskonałością	462
EWANGELIA (Mt 16, 15–20)	463
Upomnienie braterskie	463
Miłość do Chrystusa fundamentem	465
Władza kapłanów	466
Modlimy się za cały lud Boży	467
Kościół i kościół	468
XXIV NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	469
I CZYTANIE (Syr 27, 33 – 28, 9)	469
Gniew i odpuszczenie	469
II CZYTANIE (Rz 14, 7–9)	472
Pan wszystkich	472
Chrystus umarł i powrócił do życia, by zapanować nad umarłymi i nad żywymi	472
EWANGELIA (Mt 18, 21–35)	474
Potępienie własnych grzechów a wybaczenie innym	474
Modlitwa o przebaczenie grzechów	476
Jako grzeszni otrzymujemy przebaczenie grzechów	477
XXV NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	480
I CZYTANIE (Iz 55, 6–9)	480
Myśli Boga i myśli ludzkie	480

II CZYTANIE (Flp 1, 20–24.27).....	482
Sprawujcie się w sposób godny Ewangelii Chrystusowej	482
Miłość jest najważniejsza	483
Oczekując na śmierć	484
EWANGELIA (Mt 20, 1–16).....	485
Nie być pewnym siebie, ale i nie rozpaczać	485
Niech nikt nie czuje się bezpieczny	487
Nadzieja dla wszystkich	488
W winnicy postuszeństwa.....	490
XXVI NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	491
I CZYTANIE (Ez 18, 25–28).....	491
Grzesznik czyniący pokutę i sprawiedliwy upadły	491
II CZYTANIE (Flp 2, 1–11 lub 1–5)	493
<i>Uniżył samego siebie</i>	493
Bóg-Człowiek	495
Cudowna wymiana	495
EWANGELIA (Mt 21, 28–32).....	496
Grzesznicy i sprawiedliwi	496
Dwóch synów	497
Dwie postawy	498
Wartość czasu tego życia	499
Trzeba skwapliwie jąć się dobrych czynów	500
XXVII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	502
I CZYTANIE (Iz 5, 1–7)	502
Alegoria winnicy	502
Płodna i bezpłodna winorośl	504
II CZYTANIE (Flp 4, 6–9)	504
Wskazania dla Filipian	504
Pokój Boży, który przewyższa wszelki umysł	505
Należy szukać pokoju.....	506
EWANGELIA (Mt 21, 33–43).....	507
Winnica Pańska	507
Dwa przyjścia	510
Bóg w wieloraki sposób przygotowuje ludzkość.....	510
XXVIII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	512
I CZYTANIE (Iz 25, 6–10)	512
Uczta na Górze Świętej	512
Oto nasz Bóg!	513
II CZYTANIE (Flp 4, 12–14.19–20)	514
Wszystko mogę w Tym, który mnie umacnia	514
Chłubić się w Panu	515

EWANGELIA (Mt 22, 1–14).....	516
Zaproszeni na goody	516
Szata godowa.....	520
XXIX NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	522
I CZYTANIE (Iz 45, 1.4–6).....	522
Cyrus, wybraniec Boga	522
Królowie babilońscy wypełniają wolę Boga	523
II CZYTANIE (1 Tes 1, 1–5).....	524
Świadkowie potęgi Ewangelii.....	524
EWANGELIA (Mt 22, 15–21).....	526
Porzuć wszystko, co twoje, i idź za Chrystusem	526
Modlitwa za władców	527
Szacunek dla władzy, cześć dla Boga	527
Odpowiedzialność władzy przed Bogiem	528
Nie stawiać nakazu Boga niżej nakazu ludzi	529
XXX NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	531
I CZYTANIE (Wj 22, 20–26)	531
Postępowanie względem bliźnich	531
II CZYTANIE (1 Tes 1, 5–10).....	533
Gorąca wiara Tesaloniczan	533
EWANGELIA (Mt 22, 34–40).....	534
Co jest droższe od miłości?	534
Miłość Boga i miłość świata.....	536
Bo u Ciebie jest źródło życia	538
XXXI NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	539
I CZYTANIE (Ml 1, 14 – 2, 2.8–10).....	539
Biskup heroldem słowa Bożego i stróżem.....	539
Pasterz, który zabija zdrowe owce	541
II CZYTANIE (1 Tes 2, 7–9.13)	543
Przypomnienie pracy w Tesalonicach.....	543
Rady dla przełożonego.....	544
Rady dla mnicha	545
EWANGELIA (Mt 23, 1–12).....	545
Prawo i miłość	545
Królestwa niebieskiego nikt nie osiągnie gadaniem	547
Biada!	548
XXXII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU	549
I CZYTANIE (Mdr 6, 12–16).....	549
Mądrość – przewodniczka życia.....	549
Mądrość, która daje szczęście	550

II CZYTANIE (1 Tes 4, 13–18).....	551
Dzień ostatni	551
Daremne żale.....	554
EWANGELIA (Mt 25, 1–13).....	555
Panny mądre i głupie	555
Szukanie Chrystusa	557
Stałem się głupcem.....	558
XXXIII NIEDZIELA W CIĄGU ROKU.....	560
I CZYTANIE (Prz 31, 10–13.19n.30n)	560
Mężna niewiasta figurą Kościoła	560
II CZYTANIE (1 Tes 5, 1–6).....	562
Czuwajcie!	562
Zrzuciwszy szaty ciemności, odziani w szaty świetliste	563
EWANGELIA (Mt 25, 14–30).....	565
Przypowieść o talentach.....	565
Zmarnowane talenty.....	568
XXXIV. NIEDZIELA – UROCZYSTOŚĆ KRÓLA	570
I CZYTANIE (Ez 34, 11–12.15–17)	570
Nasz nauczyciel.....	570
II CZYTANIE (1 Kor 15, 20–26.28).....	572
Śmierć i zmartwychwstanie	572
Przyobleczeni w nieśmiertelność	573
Skoro przyjdziemy do Ciebie... ..	574
EWANGELIA (Mt 25, 31–46).....	575
Pomoc biednym.....	575
Miłosierdzie jest konieczne	577
W każdym biedaku jest Chrystus.....	579
Jeśli nie ma zmartwychwstania.....	579
POSŁOWIE <i>Ks. Waldemar Wojdecki</i> (†).....	581
Powróćmy do Ojców Kościoła	581